

Nachtvlinderestafette 2012

Beleef de nacht!

Tekst: Kees Boele
Natuurpresentaties

Langzaam rolt het duister over het Noord-Friese platteland. Een blauwe reiger protesteert luidruchtig maar de zon is onverbiddelijk. Dan flitsen twee sterke lampen op, de nacht wordt weer dag. Kinderen krioelen rond een laken in een pas gemaaid weiland bij camping It Dreamlân, Kollumerpomp. "Meneer, mag ik een potje"? "Ach, alweer een haarbos". Jong geleerd is hier het gezegde.

Van Wad tot Belgische grens, honderden kilometers kriskras door Nederland. Elke middag weer een nieuwe camping. Tentje opbouwen of geleende caravan inrichten, de beamer opstellen in een ondergrondse fietsenkelder of een professionele zaal en natuurlijk het nachtvlinderlaken uitrollen. En daarna wachten op wat er komen gaat met elke avond eerst een presentatie en daarna genieten van nachtelijk gefladder.

De zestien deelnemende campings	
Camping	Plaats
Eco-Touristfarm De Biezen	Aarle Rixtel (NB)
Landgoed de Hoevens	Alphen (NB)
Landgoed de Barendonk	Beers (NB)
De Duiventoren	Dorst (NB)
Slapen tussen de Schapen	Mill (NB)
Morgenrood	Oisterwijk (NB)
Eickenhorst	Sint Oedenrode (NB)
Ottermeerhoeve	Wouwse Plantage (NB)
't Scharvelt	Haarlo (GL)
Harskamperdennen	Kootwijk (GL)
De Haverkamp	Voorst (GL)
De Rietkraag	Lemelerveld (OV)
De Meene	Burse (OV)
It Dreamlân	Kollumerpomp (FR)
De Meenthe	Noordwolde (FR)
Grutto	Schipluiden Delft (ZH)

Beleef de nacht!

Dat was wat de Stichting Natuurkampeerterrinen in gedachten had toen ze het jaarthema 2012 koos. Sterren, uilen, stilte en duisternis en natuurlijk ook nachtvlinders bieden verrassende mogelijkheden. Samen met De Vlinderstichting en uitgevoerd door Natuurpresentaties werd daarom een Nachtvlinderestafette opgezet. Twaalf natuurcampings hadden zich opgegeven en onderweg haakten nog eens vier bijzondere locaties aan. Op 28 juli was de start in Kollumerpomp, op 14 augustus werd de estafette beëindigd op Camping Harskamperdennen (Kootwijk, Gld).

Een nachtvlindernacht is een sfeervolle gebeurtenis. Hier op camping Morgenrood in Oisterwijk.

Beleving

Meer dan zeshonderdvijftig bezoekers hebben uiteindelijk op één of zelfs meerdere locaties kennis gemaakt met nachtvlinders. Elke keer weer dezelfde verbaasde blikken als blijkt dat 'grauwe motten' niet bestaan. Juweeltjes die als verstild uit het nachtelijk duister te voorschijn komen, even zitten en dan soms weer vertrekken. Maar ook vlinders die bereid zijn om steeds maar weer geduldig te poseren op een vingertop of grasspriet.

Campinggasten stapten in een verborgen wereld met een ongekennde variatie en kleur. Voorzien van enige basiskennis trokken ze naar het laken. Iedereen hoopte op een avondrood of een reusachtige ligusterpijlstaart, maar dat zou maar zelden of helemaal niet lukken. Eerst kwam er altijd een trage optocht van haarbossen, kamelen, dromedarissen en brandvlerkvlinders voorbij. In Kollumerland werden kijkers verrast door een slome reus. Een wilgenhoutrups plofte letterlijk naast het laken in het gras. Wat suf laat hij zich op een vinger zetten en bekijken om dan tevreden onder de lamp in slaap te vallen. De show ging vaak door met Olympische sporters. Wervelend over het laken, om het laken, onder het laken en alles in de hoogste versnelling. Iedereen herkent de mannelijke uitstraling van de mooie sprieten. Rietvinken!

Martine Jansen

Vlinders

Hoewel het ging om pure natuurbeleving was iedereen nieuwsgierig naar de zeldzaamste en de grootste vlinder. Uiteindelijk kreeg Camping Harskamperdennen de eer om de meest bijzondere soort te ontvangen: twee bruine granietuilen (*Crypsedra gemmea*) lieten zich uitgebreid bekijken. Voor de grootste vlinder eindigden Landgoed De Hoevens en Camping Ottermeerhoeve op een gedeelde eerste plaats. In het beukenbos van De Hoevens kwam een wat geagiteerde dame grote hageheld (*Lasiocampa quercus*) kennis maken met al die fel verlichte mensen. Na enige overredingskracht besloot ze achter het laken maar te wachten op rustiger tijden. De tweede 'reus' bleek zich op te houden in een partytent op de Ottermeerhoeve. De populierenpijlstaart (*Laothoe populi*) liet alle aandacht maar gelaten over zich heen gaan. Net iets kleiner waren de grote beervlinder (*Arctia caja*; Camping De Meene) en de dennenpijlstaarten (*Sphinx pinastri*; Camping Harskamperdennen en Camping De Meenthe).

Soorten

Zeventien nachten vlinders kijken op zestien locaties in Nederland zou een bijzonder goed beeld kunnen opleveren van soorten die van eind juli tot begin augustus actief zijn. En, misschien nog veel interessanter, ook nog eens op verschillende plaatsen die niet eerder door vlinderaars bezocht zijn.

In theorie klopt dit, maar in de praktijk blijkt het lastig om een publieksactiviteit te combineren met het bijhouden van waarnemingen. Daarbij komt dat er niet of nauwelijks tijd was om gericht naar microvlinders te kijken of ze zelfs maar te verzamelen. Alleen op Camping Harskamperdennen was er hulp van Vlinderwerkgroep Wageningen (Maarten Immerzeel c.s.) voor de kleinere vlinders. Op alle andere locaties werd alleen of met enkele gevorderde vlinderaars naar macro's gekeken.

Daarnaast blijft het weer een storende factor bij het vergelijken van de soortenlijsten. Met uitzondering van de nacht in Sint-Oedenrode was het overal (vrijwel) droog, maar de nachttemperaturen wisselden van een bijna herfstachtige 8 graden tot zomerse waarden van rond de 20 graden.

Tenslotte is er niet gekozen voor gelijke biotopen. Overal werd gezocht naar bereikbare locaties waar zoveel mogelijk verschillende soorten verwacht zouden kunnen worden. Van bosranden in een Fries kleiweidegebied tot een beukenbos op het Kempische zand.

Uiteindelijk zijn er 140 macro nachtvlinders genoteerd en 49 micro's. Meest voorkomende nachtvlinder in deze periode was de haarbos (*Ochropleura plecta*). Alleen in Aarle-Rixtel was deze uil niet bereid zich te laten zien. Als oostelijke soort werd de gele snuituil (*Paracolax tristalis*) genoteerd in Buurse en Kootwijk. In hetzelfde verspreidingsgebied komt de schaduwstipspanner (*Idaea rusticata*) voor, die alleen in Buurse

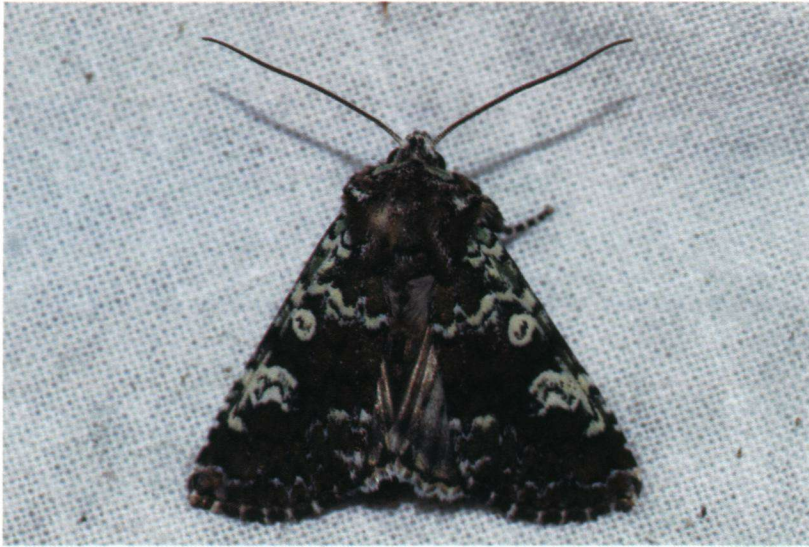
Marlies Jansen

De nachtvlinder nacht is ook erg spannend en leuk voor kinderen.

Natuurpresentaties

Populierenpijlstaart.

Maarten Immerzeel

gezien is. Het rozenblaadje (*Mitochrista minata*) ontbrak in het noorden, maar werd op de meeste andere campings wel gezien.

Opmerkelijk was het beperkte aantal pijlstaarten, terwijl de locaties er zeker geschikt voor waren. Geen ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri*), slechts een enkele avondrood (*Deilephila elpenor*) en dennenpijlstaart (*Sphinx pinastri*) en één populierenpijlstaart (*Laothoe populi*). Omdat op bijna elke locatie tot kwart voor een de lamp zijn werk gedaan heeft, is te vroeg naar bed gaan zeker geen reden geweest. Mogelijk heeft het te maken met de slechte voorzomer. Dat het hier momentopnames betreft, blijkt wel uit het voorkomen van de gerimpelde spanner (*Macaria liturata*). Niet op de noordelijke campings maar wel overal in Brabant gezien.

Eigen waarnemingen van de afgelopen zeven jaar rond Groningen en de kop van Drenthe leren dat de soort boven de grote rivieren even algemeen kan zijn. Meest algemene micro's op deze kampeerlocaties waren de vogelkersstippelmot (*Yponomeuta evonymella*) en het duikermotje (*Acentria ephemerella*).

Veel nachtvlinders zijn bescheiden vliegers en zullen een directe relatie met de omgeving hebben. Dat dit niet altijd opgaat blijkt o.a bij de granietuil (*Lycophotia porphyria*). In Oisterwijk, direct naast de heidevelden van de Kampina, en op de Harskampdennen (Veluwe) stond deze vlinder bij voorbaat al op de lijst van te verwachten soorten. Maar dat de granietuil ook opdook in het Friese Noordwolde en Alphen aan de Belgische grens, was echter opmerkelijk. Er is daar geen heidestruik binnen een afstand van mogelijk meer dan een kilometer te vinden. Een andere uitzondering is de luipaardlichtmot (*Nomophila noctuella*) die gezien werd in Oisterwijk. Als zuidelijke trekvlinder kan de soort overal in Nederland opduiken.

Vervolg

De Nachtvliinderestafette 2012 zit er op, de lampen zijn gedoofd en het laken opgevouwen. Wat blijft, is de herinnering aan honderden gemotiveerde bezoekers die eens een nacht met vlinders beleefd hebben. Maar ook het voornemen om in 2013 een tweede Nachtvliinderestafette te organiseren. Een uitstekende manier om in de prachtige omgeving van natuurkampeerterreinen kennis te maken met de bijzondere wereld van nachtvlinders.

Kees Boele is als ZZP-er eigenaar van de bedrijven Natuurpresentaties en Hamba Kahle Natuurreizen. Daarnaast mede-coördinator van de Vlinderwerkgroep Groningen en schrijver van o.a. blogs over nachtvlinders (zie hiervoor www.nachtvlindernacht.nl)